

REMISSVAR

2016-04-21
Dnr 3.9:0045/16

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m. (SOU 2015:103)

(Ju2015/09589/L5)

Inledning

Barnombudsmannens arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen. En av de grundläggande principerna i barnkonventionen är artikel 2 som anger att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter, FN:s barnrättskommitté, omfattar även dessa grundsatser ungdomars sexuella läggning och hälsostatus. Barn och unga som utsätts för diskriminering är mer utsatta för övergrepp, andra typer av våld och utnyttjande, och deras hälsa och utveckling är utsatta för större risker. De har därför rätt till särskild uppmärksamhet och särskilt skydd i alla delar av samhället.¹

I de senaste rekommendationerna till Sverige uttryckte FN:s barnrättskommitté oro över att det förekommer att barn som är homosexuella, bisexuella eller transpersoner utsätts för mobbning, hotelser och våld. Sverige uppmuntrades att anstränga sig ytterligare och stärka åtgärderna för att effektivt bekämpa alla former av diskriminering och att ändra lagstiftningen för att upprätthålla förbudet mot diskriminering i samband med bland annat etnicitet och att olagligförklara organisationer som främjar och uppmanar till rashat. Vidare uppmanades Sverige att särskilt fokusera på att arbeta förebyggande mot diskriminering och att vid

¹ FN:s barnrättskommitté, Allmänna Kommentaren Nr 4 Ungdomars hälsa och utveckling inom ramen för konventionen om barnets rättigheter, p 6.

behov vidta aktiva åtgärder för att skydda barn i sårbara situationer, exempelvis barn som är transpersoner.²

Att det förekommer kränkningar på grund av kön, hudfärg, etnicitet eller sexuell läggning är något Barnombudsmannen känner igen från arbetet med vår årsrapport Välkommen till verkligheten från 2015. Där berättade barn om många olika sorters kränkningar i skolan, både fysiska och psykiska. Barnen vittnade om hur både andra barn och personal i skolan utsatte dem för kränkningar relaterade till exempelvis kön eller etnicitet. Barnen berättade också om vuxna som bagatelliserade deras upplevelser och inte tog dem på allvar.

Att säkerställa skyddet för dessa barn är viktigt. Barnombudsmannen delar utredningens bedömning och tillstyrker förslaget i sin helhet.

3 Rasbegreppet

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att en utmönstring av orden ras och rasmässig i lagstiftningen inte bör ske. De huvudsakliga skälen är att en utmönstring skulle innebära att personer som utsätts för rasistiska kränkningar förlorar straffrättsligt skydd och att det är viktigt att gärningspersoner som motiverar kränkningar utifrån rasistiska föreställningar även fortsättningsvis omfattas av straffansvar. Barnombudsmannen anser också att det är viktigt att lagstiftningen erkänner den rasism som existerar i vårt samhälle – och möjliggör ett kraftfullt motverkande av den.

Barnombudsmannen tillstyrker även utredningens förslag att ersätta termen ras med "föreställning om ras". Omformuleringen innebär att lagstiftaren sätter fokus på det straffvärda, nämligen att kränka någon utifrån rasistiska föreställningar. Omformuleringen innebär också enligt utredningen ett avståndstagande från den mer biologiska innebörd som rasbegreppet hittills haft i svensk lagstiftning.

Barnombudsmannen vill betona att rasism förekommer på många områden och i alla åldersgrupper i vårt samhälle. Även barn och unga utsätts alltså för rasistiskt motiverade kränkningar, både på strukturell nivå och på individnivå.

Barnombudsmannen vill också poängtera att lagstiftning inte är en tillräcklig åtgärd för att motverka rasism. Rasistiska handlingar är en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter som tydligt och långsiktigt ska motarbetas av samhällets samtliga institutioner och representanter.

4 Termen könsöverskridande identitet eller uttryck och definitionen i befintlig lagstiftning

Barnombudsmannen är positiv till att alla individer ska omfattas av samma skydd och att avvikarperspektivet i den nuvarande lagstiftningen frångås.

Därför tillstyrker Barnombudsmannen utredningens förslag om att ersätta begreppet könsöverskridande identitet eller könsuttryck med könsidentitet eller könsuttryck. Vi har inget att invända mot att diskrimineringslagens definition av den aktuella diskrimineringsgrunden ändras till en persons identitet eller uttryck i form av kläder, kroppsspråk, beteende eller annat liknande förhållande med avseende på kön. Vi har inte heller något att invända mot att begreppet transpersoner används med en förklaring i föreslagna förordningar.

² FN:s barnrättskommitté. Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, p. 15,16

5 Ökat straffrättsligt skydd för transpersoner

Barnombudsmannen välkomnar utredningens ansats att stärka skyddet för transpersoner och tillstyrker därför utredningens förslag även i denna del. Förslagen innebär att hets mot transpersoner som grupp kriminaliseras inom brottsbalkens, tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden, att brottsbalkens bestämmelse utvidgas så att den omfattar även hot och uttryck för missaktning mot folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på könsidentitet eller könsuttryck. Förslagen innebär även att bestämmelsen om olaga diskriminering i brottsbalken även ska omfatta diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck, att förolämpning med anspelning på könsidentitet eller könsuttryck ska kunna falla under allmänt åtal samt att det ska räknas som en försvårande omständighet om gärningsmannens motiv varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av könsidentitet eller könsuttryck.

Vi välkomnar förslaget att bestämmelsen om olaga diskriminering och åtalsregeln avseende förolämpning utvidgas så att även så kallade misstagsfall omfattas. Att bestämmelsen även ska utvidgas till att omfatta diskriminering på grund av förolämpning med anspelning på att en annan person än målsäganden tillhör någon av de skyddade personkretsarna är positivt. Det medför att bestämmelsen exempelvis även omfattar ett barn som förolämpas eller diskrimineras på grund av att en förälder är en transperson. Som Barnombudsmannen tidigare har anfört behöver barn som av olika skäl själva eller barn som har föräldrar som inte har en identitet, ett utseende eller ett beteende som följer de rådande eller traditionella könsnormerna ett särskilt starkt skydd.³

Föredragande i ärendet har varit utredaren Emma Wilén och juristen Emma Forssell.

Fredrik Malmberg
barnombudsman

³ Barnombudsmannens yttrande över slutbetänkandet En sammanhållen diskrimineringslagstiftning SOU 2006:22